

Аспекти проектування особистості педагога професійного навчання в сучасних умовах

Анотація. У статті йдеться про окремі аспекти проектування особистості педагога професійної освіти в сучасних умовах. Встановлено, що в сучасних умовах гостро актуалізовано необхідність перегляду комплексу загальних і фахових компетентностей, змістових і процесуальних характеристик діяльності педагога в умовах особистісно-орієнтованого, компетентнісного й системного підходів, гуманізації, технологізації, інформатизації, інтеграції та інших тенденцій розвитку педагогічної освіти. Зміни обумовлені інноваційністю та інтеграційними процесами науки, виробництва, соціально-економічної і культурної сфери суспільства; розвитком фундаментальних і прикладних досліджень; неухильним наближенням вітчизняної професійної освіти до світових освітніх стандартів.

Ключові слова: педагог професійної освіти, види діяльності, компоненти діяльності, компетентності, проектування особистості.

Abstract. The article deals with some aspects of designing the personality of a teacher of vocational education in modern conditions. It is established that in modern conditions the need to revise the set of general and professional competencies, content and procedural characteristics of the teacher in terms of personality-oriented, competency and system approaches, humanization, technology, informatization, integration and other trends in pedagogical education. The changes are due to innovation and integration processes of science, production, socio-economic and cultural spheres of society; development of basic and applied research; steady approximation of domestic vocational education to world educational standards.

Keywords: teacher of professional education, types of activity, components of activity, competences, personality design.

Постановка наукової проблеми. Глобальні інтеграційні процеси у світовій економіці визначають стратегічні проблеми розвитку професійної освіти в сучасних умовах. Роботодавці й стейкхолдери висувають певні вимоги до майбутніх кваліфікованих робітників щодо комплексу загальних і фахових компетентностей, серед яких конкурентоспроможність, комунікабельність, толерантність до змін, здатність перспективного мислення, організованість, трудова дисциплінованість тощо. Забезпечення суб'єктно-особистісного розвитку та формування соціально-професійних компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників, що ґрунтуються на системі знань й здатностей вирішувати складні професійні завдання самостійно, альтернативно мислити, постійно прагнути до розвитку й удосконалення професійної діяльності є актуальним завданням професійної освіти.

Сучасними тенденціями розвитку системи підготовки педагогів професійної освіти є:

- фундаменталізація освіти з метою підвищення її якості;
- випереджувальний характер системи освіти;
- спрямованість на вирішення проблем і завдань постіндустріального суспільства, на розвиток творчих здібностей людини;
- індивідуалізація навчальної діяльності з урахуванням вимог ринку праці, потреб, уподобань, особистісних якостей майбутнього фахівця [1-2].

У підготовці педагога професійної освіти у закладах вищої освіти (ЗВО) нині є низка суттєвих недоліків, зокрема: формалізм у знаннях, несформованість здатностей застосувати знання в певній ситуації тощо. Дискретний характер підготовки, недостатня цілісність і відсутність наступних взаємозв'язків у змісті навчання перешкоджають цілісному засвоєнню знань з підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів для професійної освіти. Ці недоліки й інші завдання неможливо виконати при застарілому підході до професійної підготовки у закладах професійної освіти та без обґрунтування й удосконалення змісту професійної підготовки педагогів професійної освіти у ЗВО.

Сучасна система підготовки майбутнього педагога професійної освіти у ЗВО ґрунтується на основних положеннях програми «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», а також на критичному переусвідомленні, коригуванні й оновленні досягнутого. У цьому процесі визначальним є інтеграційний підхід поєднання традиційних та інноваційних концептуальних, змістовно-структурних і організаційно-педагогічних основ дидактики професійної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні аспекти проблеми підготовки педагогічних

кадрів для закладів професійної освіти висвітлюють у своїх дослідженнях С. Артюх, С. Батишев, Н. Брюханова, Р. Гуревич, Г. Зборовський, Е. Зеєр, М. Кадемія, Р. Карпова, О. Коваленко, П. Лузан, Н. Ничкало, А. Пастухов, О. Романовський, В. Сидоренко, О. Щербак. Водночас психологічні проблеми підготовки педагогів професійної освіти розглядаються у працях Н. Кузьміної, Т. Кудрявцева, І. Лобача. Певні дидактичні аспекти підготовки педагогічних кадрів для закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) розглядають О. Марущак, П. Підкасистий, Б. Соколов, Л. Тархан, С. Цвілик й інші.

Мета статті – визначити певні аспекти проектування змісту підготовки педагогів професійної освіти в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. В освітньо-професійних програмах підготовки педагогів професійної освіти зазначено інтегральну функцію фахівця: педагог професійної освіти здатний вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі сфери обслуговування або в процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів професійної освіти і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Фахівець цієї освітньої галузі здатний виконувати професійну роботу викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти, вихователя, методиста, інспектора. В окремих випадках він може використовуватися на підприємствах і в науково-дослідних установах галузі на інженерних посадах [2].

В. Косирев пропонує такі характеристики й структуру діяльності педагога професійної освіти (табл. 1) [3, с. 44-62].

Таблиця 1

Характеристики й структура діяльності педагога професійної освіти

<i>Види діяльності</i>
<i>Методична (навчальна)</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Визначення та (або) аналіз вихідних даних, чинників і характеристик освітнього процесу, побудова його прогностичної моделі; – Організація ефективної навчальної діяльності та управління нею (здійснення прямого й ініціювання зворотного зв'язку); – Оцінювання ступеня відповідності реалізованого навчального процесу моделі з метою внесення корекції або повної зміни.
<i>Виробничо-технологічна</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Забезпечення та управління навчально-виробничим процесом в закладі з участю педагогів; – Виробничо-технологічна діяльність конструктивно-технологічного, організаційно-управлінського характеру; – Реалізація техніко-технологічних, організаційно-управлінських, педагогічних компетентностей, що відображають всі сторони виробництва (галузі), для якої готується майбутній робітник.
<i>Організаційно-управлінська</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Реалізація функцій організації освітнього процесу; – Формування й оптимізація мікроклімату в колективі; – Планування, прийняття рішень, організація й контроль їх виконання.

Продовження табл. 1

<i>Дослідницька</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Удосконалення професійної майстерності педагога на основі передового педагогічного досвіду, наукової теорії, емпіричних досліджень проблем освіти з метою підвищення якості освіти; – Діагностика стану й визначення проблем освітнього процесу та шляхів їх вирішення в закладах професійної освіти; – Вивчення, аналіз і використання в практичній діяльності сучасних психолого- педагогічних теорій і технологій передового педагогічного досвіду; співставлення рівня професійно-педагогічної підготовки з результатами педагогічної діяльності відповідно до сучасних вимог і умов; – Прогнозування, організація та здійснення експериментальної перевірки; – Практичне впровадження науково-методичних розробок у систему професійної освіти; – Добір, обробка інформації з проблем навчання й виховання, формулювання її у вигляді наукових звітів, статей, наукових доповідей, методичних розробок та рекомендацій тощо.
<i>Виховна</i>
Діагностика особистості і колективу учнів, планування виховної роботи; організація роботи за напрямками виховання (розумове, моральне, естетичне, правове, фізичне, екологічне, трудове) учнів; психологічна реабілітація й корекція поведінки учнів; робота з дидактично «запущеними» і

«важкими» підлітками; проведення профорієнтаційної роботи; проектування, виготовлення, оформлення атрибутики виховних заходів, гуртожитків, приміщень гурткової та секційної роботи, організація і здійснення діяльності гуртків, секцій, факультету суспільних професій, студій тощо.

О. Щербак вважає, що виховати кваліфікованих робітників нової генерації здатен лише педагог із високим рівнем професіоналізму, який має рівень володіння професією і подвійну природу, що відображає соціальний рівень фахівця та його професійний потенціал [6]. Саме тому модернізація підготовки педагогів професійної освіти у педагогічних закладах вищої освіти визначається: вимогами соціального й науково-технічного процесу у виробництві й нематеріальній сфері соціальної діяльності; відображенням у переліку й змісті фахових дисциплін виробничих функцій за окремими освітніми лініями; модулюванням змісту загальної та професійної підготовки; забезпеченням фундаментальної підготовки педагога як наукової основи фахової підготовки; єдністю змісту теоретичної й практичної підготовки (виробничих і навчальних практик); формуванням компетентностей навчального й професійного характеру, що є основою змісту професійної діяльності фахівців; поглибленою фаховою підготовкою педагога зі збереженням спільної виробничої основи. Варто погодитись з дослідницею Н. Брюхановою [1, с. 46-47], яка пропонує такі компоненти професійної діяльності педагога професійної освіти (табл. 2).

Таблиця 2

Компоненти професійної діяльності педагога професійної освіти

Компонент	Зміст
Проектувальний	(навчання й виховання) – діяльність з розроблення дидактичних і виховних проектів з послідовним переходом від найвищого стратегічного рівня через тактичний до найнижчого оперативного рівня;
Організаційний (менеджерський)	організація навчальної, навчально-методичної, виховної роботи, забезпечення умов для засвоєння учнями інформації;
Технологічний	у тому числі й комунікативний – здійснення навчальної, навчально-методичної та виховної роботи;
Контрольно-коригувальний (корекційний)	подальші дії за умов одержання недостатнього результату освітнього процесу;
Творчий (креативний)	характеристика щось якісно нового, неповторного, оригінального, суспільно-історично унікального;
Методологічний	опанування принципів наукового пізнання, побудови форми і способів педагогічного процесу;
Науково-дослідний	вивчення й визначення наукових основ навчальної дисципліни, тенденцій розвитку тощо.

Проектування зазначених чинників (компоненти та види діяльності) моделі педагога професійної освіти дозволяє прогнозувати ефективність підготовки фахівця до здійснення навчально-виховної, виробничо-технологічної, науково-дослідної та організаційно-управлінської діяльності у закладах професійної освіти, а також у навчально-виробничих комбінатах і закладах загальної середньої освіти, що займаються професійною підготовкою молоді, та в ЗВО, науково-дослідних установах, що опікуються проблемами освіти [4-5; 7].

Висновки. Сучасні вимоги до підготовки педагогів професійної освіти у ЗВО педагогічного профілю гостро актуалізують необхідність перегляду комплексу загальних і фахових компетентностей, змістових і процесуальних характеристик діяльності педагога та підготовки до неї в умовах особистісно-орієнтованого, компетентнісного й системного підходів, гуманізації, технологізації, інформатизації, інтеграції та інших тенденцій розвитку педагогічної освіти. Зміни обумовлені інноваційністю та інтеграційними процесами науки, виробництва, соціально-економічної і культурної сферами суспільства; розвитком фундаментальних і прикладних досліджень; неухильним наближенням вітчизняної професійної освіти до світових освітніх стандартів.

Подальші дослідження ми вбачаємо у напрацюванні змісту інноваційного аспекту моделі педагога професійної освіти.

Список використаних джерел:

1. Брюханова Н.О. Основи педагогічного проектування в інженерно-педагогічній освіті: монографія. Харків: НТМТ, 2010. 437 с.
2. Гуревич Р.С., Цвілик С.Д. Принцип наступності у навчанні в контексті неперервної професійної освіти. *Неперервна професійна освіта: Теорія і практика*. 2001. Вип. 1. С. 124-130.
3. Коваленко О.Е. Інженерно-педагогічні кадри: нові вимоги сьогодення. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. пр. Харків, 2008. № 21. С. 8-17.
4. Косырев В.П. Система непрерывной методической подготовки педагогов профессионального обучения: дис... д-ра пед. наук: 13.00.08. М., 2007. 469 с.
5. Цвілик С.Д. Наступність у роботі професійно-технічних і вищих навчальних закладів: теоретичні аспекти проблеми. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2002. Вип. 3. С. 45-49.
6. Шимкова І.В., Цвілик С.Д., Гаркушевський В.С. Модернізація професійної і технологічної підготовки майбутніх педагогів у контексті розвитку STEAM-освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. пр. Умань: Візаві, 2019. Вип. 1(19). С. 152-159.
7. Щербак О.І. Проблеми професійно-педагогічної освіти в сучасних умовах. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. пр. Харків, 2007. Вип. 18-19. С. 50-56.
8. Hlukhaniuk V., Solovej V., Tsvilyk S., Shymkova I. STEAM education as a benchmark for innovative training of future teachers of labour training and technology. *Society. Integration. Education – SIE 2020*. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/5000>.